

Kleine Zwaan *Cygnus columbianus* met gele poten

Van 21 februari tot en met 13 maart 1981 verbleef tussen de in de Onnerpolder (Gr) pleisterende Kleine Zwanen een exemplaar met afwijkende pootkleur. In plaats van zwart waren de poten helder oranjegeel van kleur. Ze waren over de hele lengte bezet met duidelijk zichtbare zwarte vlekjes, als sproeten. De snavel was normaal gekleurd; de tekening was van het type „yellowneb” (geel aan zijkanten verbonden door gele band over bovensnavel) (Evans 1977).

Dit deels ontbreken van pigmentatie (leucisme) komt bij de Kleine Zwaan slechts zelden voor. Roselaar (1975) beschrijft naar aanleiding van een vondst bij Dodewaard (Gld) de tot dan toe bekende gevallen. De pootkleur kan behalve oranjegeel of geel ook bleekgeel of rose zijn. Bovendien blijkt ook de snavelkleur door het leucisme beïnvloedbaar. De snavel wordt dan rood. Een „normale” geel-zwarte snavel kan ook rode vlekken in het zwart vertonen: dit is in het veld waarschijnlijk moeilijk te zien.

Tot nu toe zijn er gegevens over drie leucistische vogels met een normale snaveltekening gepubliceerd: een vogel die in januari 1962 in Lancashire werd gezien (Shorrock 1962); het exemplaar van Dodewaard (vondst, januari 1974), welke zeer waarschijnlijk dezelfde was als een vogel die in de winters 1971/72 en 1972/73 in Welney (Norfolk) werd gezien; een exemplaar dat op 24 februari 1982 bij Wons (F) werd waargenomen (Guex 1982). De eerste en de derde hadden helder oranjegele poten, terwijl in beide gevallen van vlekjes geen melding wordt gemaakt. De tweede had bleekgele poten met grijze tint op voetzolen en binnen- en achterzijde van de tarsus. Op de bovenzijde van tenen en zwemvliezen zaten enkele zwarte vlekjes.

De door ons waargenomen Kleine Zwaan vertoont dus een nog niet eerder beschreven combinatie van kenmerken. Dit bevestigt de door Roselaar benadrukte variatie.

Hoewel er in de afgelopen jaren door het ringprogramma van de *Wildfowl Trust* intensief naar zwanepoten is gekeken, zijn er sinds het overzicht van Roselaar slechts twee gevallen van leucistische Kleine Zwanen bekend geworden. In Slimbridge (Gloucestershire) werd in november 1973 een leucistisch jong waargenomen bij een al bekende adulte, ook leucistische vogel (Evans 1974). Het had dezelfde kenmerken als een broer/zus uit 1972/73, die in het overzicht van Roselaar al genoemd werd (zie ook Evans & Lebrecht 1973). De tweede is het hierboven al genoemde exemplaar van Wons.

Afgaande op de elf nu bekende gevallen is leucisme bij de Kleine Zwaan een zeldzame afwijking, anders dan bij zijn verwant de Knobbelswaan *Cygnus olor* waar de leucistische („Poolse”) vorm zeer algemeen is.

Summary

Bewick's Swan Cygnus columbianus with yellow legs

A leucistic Bewick's Swan was observed between 21 February and 13 March 1981 in the Onnerpolder (Gr). The bird had bright orange-yellow legs with black dots over the whole length (like freckles). Its bill was normally coloured, the pattern being of the „yellowneb”-type (cf. Evans 1977). This combination of characters has not yet been reported for a leucistic Bewick's Swan. Up till now eleven cases of leucism have been described.

Literatuur

- EVANS M. E. 1974. Slimbridge: the wild swans 1973-74. *Wildfowl* 25: 167-169.
— 1977. Recognizing individual Bewick's Swans by bill pattern. *Wildfowl* 28: 153-158.
— & LEBRET T. 1973. Leucistic Bewick's Swans. *Wildfowl* 24: 61-62.
GUEx G. 1982. Bewick's Swan with orange-yellow legs and feet. *Dutch Birding* 4: 54.
ROSELAAR C.S. 1975. Een vondst van een Kleine Zwaan met gele poten. *Limosa* 48: 202-204.
SHORROCK H. 1962. A yellow-legged Bewick's Swan in Lancashire. *Wildfowl Trust Ann. Rep.* 13: 168.

Jan Beekman, *Pluimerstraat 33A, 9711 SV Groningen*

Sjoerd Dirksen, *Van Heemskerckstraat 16A, 9726 GK Groningen*

Smienten *Anas penelope* in het noordelijk Deltagebied

Het Nederlandse Deltagebied is één van de belangrijkste pleisterplaatsen van de Smient in de reeks Westeuropese watervogelgebieden (Saeijs & Baptist 1974). Uit in 1972-76 gehouden simultaantellingen kwam naar voren dat gedurende het winterhalfjaar gemiddeld 30 000 Smienten het Deltagebied aandoen, terwijl er maximaal 62 000 Smienten tegelijkertijd aanwezig kunnen zijn. Hiervan verblijft een belangrijk deel in het noordelijk Deltagebied.

De in ZW-Nederland in januari 1967 gehouden simultaantelling leverde voor het noordelijk Deltagebied 30 700 Smienten op, waarvan

11 700 in het Biesbosch-Hollands Diep-Haringvlietgebied (BHH) en 19 000 in het Brouwershavense Gat (Wolff 1967). Ondanks de afsluiting van Haringvliet en Grevelingen werd dit aantalsniveau opnieuw bereikt. Buiten de half-maandelijke tellingen werden in de Grevelingen de laatste jaren aanzienlijk hogere aantallen geteld: 3 oktober 1978 35 000 (Beijersbergen & van den Berg 1980). De toename op de Grevelingen sinds 1974/75 is opmerkelijk. Uitgaande van de telling van 1967 liggen de aantallen in het BHH tegenwoordig lager dan vóór de sluiting van het Haringvliet in 1970.

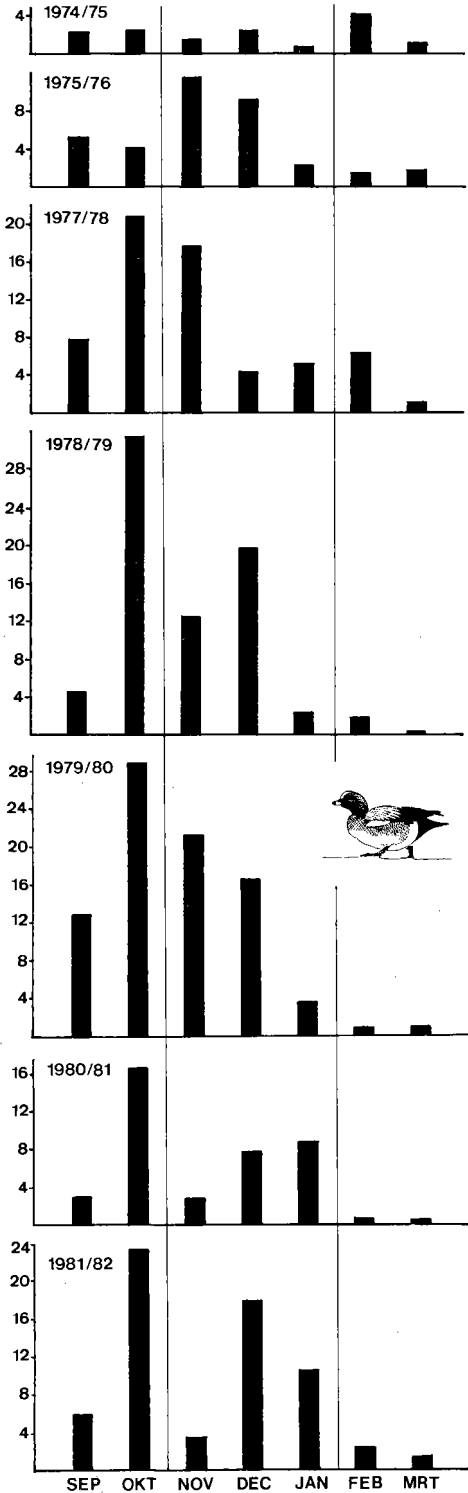
Begin september bevinden zich reeds honderden Smienten in de noordelijke Delta. In de loop van deze maand volgt een snelle toename, waarna in de Grevelingen in de eerste oktoberdecade de hoogste aantallen bereikt worden (vgl. figuur 1). In het BHH is dit later. Bij normaal verlopende weersomstandigheden is na half december de doortrek voltooid. Onder invloed van koude perioden bereiken nieuwe concentraties het Deltagebied, trekken er door of verblijven er tijdens de voorjaarstrek. In april kunnen zich nog enkele honderden Smienten in het gebied ophouden en begin mei tientallen. Zomerwaarnemingen zijn niet uitzonderlijk.

Voorkeurgebieden blijken de laaggelegen grasvelden op de eilanden, buitendijkse graslanden en kwelders (tabel 1). In de Grevelingen herbergen de Slikken van Flakkee de grootste concentraties. Langs het Hollands Diep-Haringvliet vormt het Zuiderdiepgebied bij de Scheelhoek de belangrijkste pleisterplaats. Foerageren op percelen met graszaad werd incidenteel waargenomen en dan uitsluitend tijdens perioden met streng winterweer. De vogels wisselden vaak tussen de verschillende voedselterreinen. Ze bleken hier ook regelmatig 's nachts aanwezig.

Tabel 1. Maximum aantallen in de belangrijkste voedselgebieden (voor ligging gebieden langs Haringvliet zie *Limosa* 55: 109). *Peak numbers in the most important feeding areas.*

Gebied Area	Max.	Datum Date
Kwade Hoek	2500	25.11.80
Oude Oostdijk	600	15.1.80*
Putten	2250	14.2.78*
Zuiderdiep	7000	27.11.76
Zuiderdiep	7000	1.11.80
Westplaat	1000	1.12.73
Korendijksche Slikken	925	20.12.76*
Oosterse en Westerse Laagjes	3000	31.12.78
Bommelse Gorzen	570	14.2.77*
Ventjagersplaten	2165	20.12.78*
Sint Antoniegorzen	2500	9.11.80
Hoogezandsche Gorzen	300	15.3.75
Oudeland van Strijen	800	15.12.73
Biesbosch	4100	15.1.80*
Krammer	2775	11.10.78*
Grevelingen	35000	3.10.78*

* gegevens Staatsbosbeheer

Figuur 1. Aantalsverloop van Smienten (in duizenden) gedurende zeven winterseizoenen in de Grevelingen. *Number of Wigeons (in thousands) in seven winters in the Grevelingen.*

Tussen 1 september 1979 en 1 mei 1980 werden 79 groepen Smienten bekeken, in grootte variërend van 10 tot 4000 exemplaren. In 42 gevallen betrof het een homogene groep Smienten; in de overige 37 gevallen maakten andere soorten deel uit van de concentratie. In twaalf gevallen waren dit Wilde Eenden *Anas platyrhynchos*. Verder werden ze in gezelschap gezien met tien andere soorten waaronder Grauwe Gans *Anser anser*, Brandgans *Branta leucopsis*, Rotgans *B. bernicla*, Pijlstaart *Anas acuta* en Slobeend *A. clypeata*. Tweemaal werd een Amerikaanse Smient *A. americana* (♂) tussen de Smienten opgemerkt (Ouweneel 1980).

Enkele malen werd van groepen Smienten in hun geheel of steekproefsgewijs de geslachtsverhouding bepaald. Een seizoenpatroon zoals Rozemeijer (1978) vaststelde in het Wormer- en Jisperveld, kon niet duidelijk worden herkend. Van de op 3 november 1979 in het Zuiderdiep aanwezige 1500 Smienten bestond 70% uit ♂♂. Op 24 december 1979 bevonden zich daar 1200 Smienten waarvan 40% ♂♂ en van de op 31 december 1979 aldaar aanwezige 300 vogels waren 30% ♂♂.

De opmerkelijke aantalstoename op de sinds 1971 tijloze, maar zout gebleven Grevelingen, valt samen met de uitbreiding van zeegras *Zostera marina* na de afsluiting. Zeegras heeft een lagere kolonisationsnelheid dan het eveneens na de afsluiting sterk toegenomen zeekraal *Salicornia* spec. De toename van de Smient zette eerst enkele jaren na de afsluiting door terwijl de Smienten ook steeds vroeger in het najaar verschenen (figuur 1).

Het lage aantal Smienten in nawinter en voorjaar is waarschijnlijk verklaarbaar door het ontbreken van geïnundeerd grasland in het noordelijk Deltagebied. In het Lauwerszeegebied na de afsluiting bereikten de Smienten ten tijde van de dominantie van de zilte vegetaties hun topaantallen in het najaar. Nu daar steeds meer dras grasland komt overtreffen de aantallen in de maanden februari tot april de herfst-aantallen (M. R. van Eerden).

De gegevens van het BHH en de Grevelingen van vóór de afsluitingen zijn te summier om de invloeden van deze ingrepen op het voorkomen van de Smient precies te reconstrueren. Waarschijnlijk vond na 1970 in het BHH een afname plaats, in de Grevelingen een toename. Het in het BHH doorgebrachte aantal smientdagen is per seizoen vrij gelijkmatig. Of de Grevelingen zijn thans voor de Smient belangrijke functie zal kunnen handhaven, hangt af van de toekomstige inrichting van dit bekken.

Summary

The occurrence of Wigeon Anas penelope in the northern Delta area

The delta in the southwestern part of the Netherlands is one of the most important haunts of Wigeon *Anas penelope* in Europe. Every winter about 30 000 Wigeon occur; 62 000 have been counted at most. Most of the Wigeons stay in the northern part of the delta. Nowadays the Grevelingen is the most important site in this area. The increase of Wigeon in the Grevelingen after its closure from the sea coincides with the expansion of eelgrass *Zostera marina*. The difference between autumn and spring numbers is probably caused by lack of inundated grassland in spring.

Literatuur

- BEIJERSBERGEN J. & VAN DEN BERG A. 1980. De Grevelingen, de vogels van een afgedamde zeearm. Kerckebosch, Zeist.
- KORF B. & TANGER D. 1978. Wat weten wij van onze Smienten? Watervogels 3: 167-173.
- Ouweneel G. L. 1980. Waarnemingen van een Amerikaanse Smient. Limosa 53: 70.
- ROZEMEIJER P. 1978. Smienten *Anas penelope* in het Wormer- en Jisperveld. Watervogels 3: 175-181.
- SAEIJNS H. L. F. & BAPTIST H. J. M. 1974. De internationale betekenis van de deltawateren voor vogels. Rijkswaterstaat Deltadienst, 's Heer-Arendskerke.
- WOLFF W. J. 1967. Watervogeltellingen in het gehele Nederlandse Deltagebied. Limosa 40: 216-225.

G. L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam

